

SWOT-АНАЛІЗ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Лісове господарство України є однією з ключових галузей, адже саме воно забезпечує екологічну стабільність, а також сприяє раціональному використанню природних ресурсів і соціально-економічному розвитку регіонів. В сучасних економічних реаліях, які характеризуються трансформацією економічних систем, зростанням глобальних викликів, пов'язаних зі зміною клімату, деградацією екосистем і втратою біорізноманіття, актуалізується значення ефективного управління лісовими ресурсами. Водночас перед означеною галуззю постає низка проблем – від недостатнього фінансування, недосконалої нормативно-правової бази та тінізації ринку деревини до наслідків воєнних дій, які безпосередньо впливають на стан лісових угідь.

Проведення SWOT-аналізу лісового господарства України є важливим інструментом для виявлення його сильних і слабких сторін, а також визначення можливостей розвитку та загроз у зовнішньому середовищі. Такий підхід дозволяє сформулювати стратегічні орієнтири подальшого реформування галузі, забезпечити збалансоване поєднання економічних, екологічних та соціальних цілей управління лісами. Результати SWOT-аналізу сприятимуть підвищенню ефективності державної політики у сфері лісового господарства. Результати SWOT-аналізу лісового господарства України представлено в табл. 1. Як видно, існує значна кількість «слабких сторін», які варто враховувати при управлінні лісовим господарством України.

Отримані результати SWOT-аналізу засвідчили, що лісове господарство України має потужний природний та інституційний потенціал, проте залишається вразливим до зовнішніх шоків, воєнних ризиків і структурних обмежень управління. Водночас виявлені можливості цифровізації, залучення «зелених» інвестицій і гармонізації з європейськими стандартами створюють основу для модернізації та подальшого підвищення конкурентоспроможності галузі. SWOT-аналіз лісового господарства України засвідчив наявність значного потенціалу галузі для сталого розвитку, проте водночас виявив низку системних проблем, які потребують комплексного вирішення. До сильних сторін належать багатий лісовий фонд, висока біорізноманітність, позитивна динаміка фінансових показників у 2024 р., а також активне впровадження цифрових технологій і прозорих механізмів управління ресурсами. Важливим чинником розвитку є орієнтація на європейську інтеграцію, гармонізацію законодавства та пріоритети відновлення лісів. Водночас слабкі сторони галузі зумовлені неповнотою обліку лісових активів, значними втратами через пожежі та незаконні рубки, кадровим дефіцитом і високою залежністю від бюджетного фінансування. Ситуацію ускладнено запровадженням воєнним станом, який спричинив фізичне знищення лісових ресурсів, зниження обсягів заготівлі деревини та підвищив ризики руйнування матеріально-технічної бази. У зовнішньому середовищі лісове господарство має широкі **можливості** для залучення «зелених» інвестицій, реалізації проєктів з біоенергетики та екотуризму, розвитку цифрових технологій моніторингу та контролю. Важливим резервом зростання є гармонізація із законодавством ЄС, зокрема з вимогами Регламенту EUDR, що може посилити конкурентоспроможність галузі на європейському ринку. Натомість **загрози** формуються під впливом кліматичних змін, пожеж, шкідників, корупційних проявів та нестабільності фінансування. Геополітичні ризики й наслідки війни створюють додаткові бар'єри для реалізації інвестиційних і відновлювальних проєктів.

Таким чином, ефективна стратегія розвитку лісового господарства України має базуватись на посиленні сильних сторін галузі – цифровізації, екологічній модернізації, міжнародній співпраці – та одночасній мінімізації слабких сторін і зовнішніх загроз. Ключовим пріоритетом залишається формування збалансованої моделі управління, що поєднує економічну результативність із збереженням екосистемних функцій і стійкістю до сучасних викликів.

З урахуванням SWOT-аналізу лісового господарства можуть розроблятися національні стратегії управління лісами, ефективно поєднуючи внутрішні пріоритети розвитку та вимоги міжнародних стандартів. Водночас, на їх прикладі чітко простежується взаємозв'язок між внутрішньою лісовою політикою та глобальними тенденціями у сфері сталого природокористування. Це узгоджується з висновками Sotirov M., Pokorny B., які зазначають, що глобальна система управління лісами динамічно розвивається, а такі ключові особливості, як національний суверенітет та міжнародне співробітництво між державними і недержавними суб'єктами, зазнають суттєвих трансформацій. Зазначене свідчить про важливий позитивний вплив міжнародної спільноти на внутрішню політику. Водночас автори справедливо наголошують на «...необхідності глобальних дій, спрямованих на покращення взаємоузгодженості та більш цілеспрямованого впливу, а також на підвищенні видимості питань лісового господарства в програмах ЦСР, урядів та недержавних суб'єктів, акцентуючи на існуванні гострої потреби у підвищенні узгодженості міжнародного співробітництва у лісовій сфері. Без таких зусиль складно дотриматися амбітної програми ЦСР ООН до 2030 року» [1].

Результати SWOT-аналізу лісового господарства України

	Сильні сторони	Слабкі сторони
	Внутрішнє середовище – Наявність значного лісового фонду та біорізноманіття (Україна має великий природний потенціал лісів, що забезпечує ресурсну базу для господарської діяльності та надання екосистемних послуг). – Зростання доходів і рекордні показники за 2024 р. (у 2024 р. галузь лісового господарства отримала чистий дохід в сумі 23,7 млрд грн, що свідчить про значне покращення фінансово-економічних показників). – Розвиток цифрових інструментів і прозорості руху деревини (впроваджено е-лісорубний квиток, е-сертифікат про походження деревини, систему електронного обліку деревини (ЕОД), а також фотофіксацію, що підвищує контроль та зменшує корупційні ризики). – Пріоритети на збереження, відновлення та створення нових лісів (у 2024 р. відтворено 35,2 тис. га лісів, з них 6,1 тис. га – нові ліси. Також приділено увагу самозалісним лісам та передачі самосійних площ до лісового фонду). – Підтримка євроінтеграційного курсу та регуляторні зусилля (акцент – на адаптацію до регламентів ЄС, реформування систем рубок, зміну правил у лісовому законодавстві).	– Неповнота обліку лісового фонду і активів (результати аудиту Рахункової палати засвідчили, що майже 34 % площ лісового фонду не відображені в обліку, а вартість активів не переоцінена). – Недостатній контроль над збитками від пожеж і незаконних рубок (за періоди аудиту встановлено збитки через пожежі сягають понад 20,3 млрд грн, також є значні втрати через незаконні рубки). – Обмежений ресурс персоналу та кадрові труднощі (з огляду на війну, демографічні зміни та часткове зниження чисельності працівників лісового господарства складно забезпечити охорону, моніторинг та ефективне управління). – Висока залежність від державного фінансування (частина заходів часто здійснюються за бюджетні кошти, що робить лісове господарство вразливим і залежним від бюджетних коштів). – Проблеми, спричинені запровадженням воєнного стану (фізичне знищення лісових ресурсів та інфраструктури; зниження обсягів заготівлі та переробки деревини; переорієнтація ресурсів лісового господарства на потреби оборони; загострення кадрової проблеми у лісовому господарстві та лісозаготівлі; погіршення інвестиційного клімату; обмеження експортного потенціалу).
	Можливості	Загрози
	Зовнішнє середовище – Залучення «зелених» інвестицій, грантів та міжнародної допомоги (фінансова підтримка міжнародних донорів і програм з екологічного відновлення може допомогти модернізувати галузь і впровадити інновації). – Розвиток нових бізнес-моделей (екотуризм, біоенергетика, відновлення земель) (економічна диверсифікація може збільшити доходи та зменшити тиск на деревну господарську діяльність). – Удосконалення законодавства та регуляторної бази (прийняття нових правил рубок, кращих стандартів управління, гармонізація з європейським законодавством (наприклад, EUDR) – це шанс для підвищення надійності бізнесу). – Підвищення ефективності через цифровізацію, автоматизацію та моніторинг (використання GIS, дронів, супутникового моніторингу, систем контролю може знизити втрати, оптимізувати ресурси і підвищити оперативність управління). – Збільшення внутрішнього попиту на деревину вітчизняного походження (розвиток деревообробної галузі, підтримка сертифікації лісопродукції сприятимуть зростанню доданої вартості усередині країни).	– Посилення кліматичних стресів, пожеж, посух, шкідників і хвороб (зміна клімату підсилює ризики лісових пожеж, шкідників, хвороб дерев – це призводить до втрат лісового фонду). – Незаконні рубки та корупційні схеми (незважаючи на зусилля щодо прозорості, залишається ризик незаконного вирубування й непрозорих схем у ланцюзі постачання деревини). – Нестабільність державного фінансування та бюджетні скорочення (у разі економічної кризи чи зміни пріоритетів держава може зменшити бюджетні витрати на лісове господарство). – Геополітичні ризики, війна, руйнування інфраструктури (доступ до деяких територій може бути обмежений через бойові дії або мінування; пошкоджена інфраструктура може призвести до зростання витрат). – Високі очікування громадськості та міжнародного співтовариства щодо сталості (невиконання стандартів екологічності, відсутність контролю можуть призвести до критики, санкцій чи втрати довіри інвесторів).

Джерело: розроблено автором.

Лісове господарство України має вагомий потенціал для досягнення цілей сталого розвитку, однак його реалізація потребує подолання управлінських, фінансових та екологічних обмежень шляхом посилення цифровізації та максимальної гармонізації з європейськими стандартами управління природними ресурсами.

1. Sotirov M., Pokorny B., Kleinschmit D., Kanowski P. International Forest Governance and Policy: Institutional Architecture and Pathways of Influence in Global Sustainability. *Sustainability* 2020, 12(17), 7010.
<https://doi.org/10.3390/su12177010>.